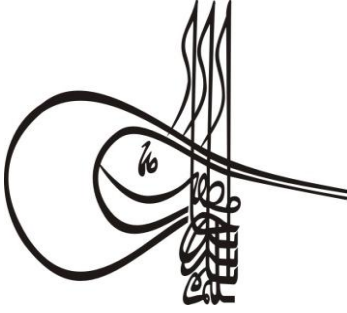

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic

Volume 11/3 Winter 2016, p. 1753-1768

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9415>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 02.03.2016

✓ Accepted/Kabul: 30.03.2016

✍ Referees/Hakemler: Doç. Dr. Ufuk ŞİMŞEK –
Yrd. Doç. Dr. Barış ÇİFTÇİ

This article was checked by iThenticate.

ORTAOKUL SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARININ ÖĞRENCİLERİN GELİŞİMSEL DÜZEYİNE UYGUNLUĞUNUN İNCELENMESİ

Meral METİN GÖKSU* - Zeynep TAŞYÜREK**

ÖZET

Sosyal Bilgiler “beşeri, matematik ve doğal bilimlerden uygun içeriğin yanı sıra farklı disiplinlerden yararlanarak düzenli, sistematik çalışma” olarak tanımlanmıştır (NCSS, 1992). Tanımdan da anlaşılacağı üzere Sosyal Bilgilerin fonksiyonu, farklı disiplinlerden yararlanarak bireylerin toplumsal var oluşlarını gerçekleştirmelerine yardımcı olmaktır. Bu tanımlar ışığında Sosyal Bilgilerin etkili ve doğru bir şekilde bireye verilebilmesi ise öğretmen ve ders kitapları ile mümkündür. Ders kitapları ile ilgili vurgulanması gereken en önemli nokta bu kitapların öğrenciler için yazılmış olduğudur. Ders kitapları bireyin gelişimine uygun hazırlandığı zaman bilgi daha kalıcı olmakta ve öğrencinin anlaması kolaylaşmaktadır. Yaptığımız çalışmanın amacı sosyal bilgiler dersinde okutulan ders kitaplarının öğrenci gelişim düzeyine uygun olup olmadığını incelemektir. Bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Kullandığımız modelle 6. ve 7. sınıf ders kitabı ve ortaöğretimde okutulan sosyal bilgiler derslerine ilişkin müfredatla ilgili bilgiler doküman incelemesinden yararlanılarak betimlenmiştir. Elde ettiğimiz bulgular sonucunda görsel olarak zengin görsellerin kullanıldığı, bilişsel yönden incelendiğinde ise soruların bilgi ve kavram düzeyinde sorular sorularak çocukların yaşları dikkate alınarak hazırlandığı görülmektedir. Ayrıca incelenen ders kitaplarında bazı ünitelerdeki kazanımların çok olduğu bazı kazanımların az olduğu dikkat çekmektedir. Bu durumda öğrencilerin öğrenmede bireysel farklılıklarının olduğu göz ardı edilmektedir. Dil gelişimi açısından da bazı eksikliklerin olduğu dikkat çekmektedir. Sonuç olarak sosyal bilgiler ders kitaplarının genel anlamda iyi hazırlandığı ancak bilişsel gelişim düzeyi açısından bazı eksiklerinin olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: sosyal bilgiler ders kitapları, bilişsel, duygusal, sosyal ve fiziksel gelişim.

*Arş. Gör. Kafkas Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, meral.metin@kafkas.edu.tr

** Atatürk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Tarih Eğitimi Doktora Öğrencisi, zeynep_tarih@hotmail.com

THE EXAMINATION OF PROPERITY OF STUDENTS' LEVELS' DEVELOPMENT OF SECONDARY SCHOOL SOCIAL SCIENCES TEXTBOOKS

ABSTRACT

Social Studies is defined as "a regular systematic study benefiting from appropriate content from humanities, mathematics and natural sciences, as well as those from different disciplines" (NCSS, 1992). As can be seen from the definitions above, the function of social studies is to help individuals achieve their social existence taking advantage of the different disciplines. In light of these definitions, teaching social studies in an effective and accurate manner to the individual can be achieved through teachers and textbooks. The most important point to be emphasized on textbooks is that they are written for students. When textbooks are prepared according to the evolution of the person, the knowledge becomes more permanent and it becomes easier to understand for the student. The aim of our work is to examine whether the textbooks which are taught on social sciences lessons are proper to level of development of student or not. In this work screening style is used. With the proposed model, the information regarding 6th and 7th grade textbooks and the curriculum of social studies taught in secondary education has been described utilizing the document analysis model. The findings we obtained showed that the textbooks were rich in visual materials, and that the questions were prepared taking into account the age of children by asking question on the level of knowledge and understanding in cognitive terms. In addition, it is noteworthy that while there were plenty of gains in some units, they were quite limited in others. In this case, individual differences of students in learning are ignored. It is also noteworthy that some deficiencies are present in terms of language development. Consequently, it is determined that social sciences textbooks are generally prepared well but there are some shortcomings in terms of the level of cognitive development.

STRUCTURED ABSTRACT

Social Studies is a primary education class that reflects social sciences and civics such as history, geography, economics, sociology, anthropology, psychology, philosophy, political science and law "in order to help the realization of the social existence of individuals, that comprises combining learning spaces under one theme or unit; that investigates the interaction of man with his social and physical environment in the context of past, present and future; and that is created starting from a public education approach. "(MOE, 2005). In another definition; Social Studies is defined as "a regular systematic study benefiting from appropriate content from humanities, mathematics and natural sciences, as well as those from different disciplines" (NCSS, 1992). As can be seen from the definitions above, the function of social studies is to help individuals achieve their social existence taking advantage of the different disciplines. In light of these definitions, teaching social studies in an effective and accurate manner to the individual can be achieved through teachers and textbooks.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/3 Winter 2016

The most important point to be emphasized on textbooks is that they are written for students. This means that it is imperative to always take the age of its users and educational expectations of this generation into account in all the processes from planning to writing. Presenting the information on the subject in a way to produce appropriate skills for students' age, reducing the expressions and definitions down to the students' understanding level, placing visual aids in the textbooks in a way to produce a meaning are of great importance (Kabapinar, 2009: 368).

To provide an effective learning, teachers are required to know the characteristics of students in different ages and developmental stages, and to arrange the teaching and learning environments in accordance with these characteristics. Teachers should take supportive measures in teaching and learning environment, knowing the factors that affect child's development. To be able to take these measures, teachers need to know the physical, psychosocial, cognitive and emotional developmental characteristics of children (Senemoglu, 2011: 2).

Purpose and Significance

The purpose of this research is to determine whether the textbooks of social studies are appropriate for the development level of students. This research is important in that textbooks, as one of the vital training materials, be investigated in terms of the developmental characteristics of students. In addition, the findings of this research are expected to contribute to further studies.

Method

A general screening model about the investigation of the suitability of social studies textbooks of 6th and 7th grades for the developmental levels of students has been designed. The information about the 6th and 7th grade social sciences textbooks and the curriculum to be taught in secondary educations, which are to be examined within the framework of this screening model, was described by utilizing the document analysis.

Findings and Reviews

Knowledge and skills oriented texts, required by the gains, are presented in social studies textbooks required. It was benefited from the current issues and periodicals in the texts. At the end of the texts or units; a permanent learning was sought by reinforcing the information in the text with wise sayings, statements and memos (Ekinici and Oter:15). At the end of each unit, an assessment is made regarding the subject, and activities such as multiple choice, matching, fill in the blanks, right-wrong and think-write have been included in accordance with the developmental levels of students.

When the primary school social studies textbooks are examined in cognitive terms, it is seen that the concept of abstract thinking is started in 6th, 7th, and 8th grades; additionally, options and preferences for the truth can be produced. Presentation of the subjects to students in these grades should be supported with activities like reviewing, reaching generalizations, interpretation of maps, graphs, tables, sketching graphs, table creation and explaining an abstract concept using concrete events (Unal, 2008: 42).

Turkish Studies

Some shortcomings have been observed in social studies textbooks of 6th and 7th grades. For example, there are 43 gains in the 6th grade social studies textbook, while there are 39 gains in the 7th grade social studies textbook (MOE 6-7.mp, 2005). There are also some shortcomings in terms of language development and each unit has been used to reinforce the expressions given in knowledge.

The presence of preparatory work instructions in the introductory part located at the beginning of a unit in each textbook examined ensures the significance of the book. One of the most important indicators in the cognitive evaluation of the social studies textbook is the measuring and evaluation questions located in textbooks. Generally, the questions in textbooks seem to be questions on a knowledge and understanding level. In addition to this, when we look at the questions, activities in the introductory and ending part of a subject and end-of-unit questions in the textbook examined, we see that assessment and evaluation are seriously addressed.

Result

When the social science textbooks taught in 6th and 7th grades are examined, we see that they are prepared in accordance with the developmental process of the students in general. It is remarkable that the developmental levels of students are visually taken into account, and that the book is prepared rich in visual terms. It is observed that the questions prepared at the end of units are appropriate to students' development. However, the fact that there is no preface that explains how to use the book, and gives information about the content of the book, that there is no summary part at the end of the units, that there is not an index and an atlas consisting of historic and geographic maps and the inadequacy of the lectures in text parts are the notable shortcomings of the book (Gulersoy, 2013:23).

As a result, it is understood that social science textbooks are prepared taking into account the developmental features of students. However, there are some shortcomings of the book in some aspects.

Keywords: Social Sciences textbooks, Cognitive, Emotional, Social, Physical Evolution.

1. Giriş

İnsanlık tarihinin ilk dönemlerinden itibaren başlayan toplumsal ve bireysel sorunlara çözüm çabaları Sosyal Bilimlerin doğuşunu sağlamıştır. İnsanın belirli bir toplum içerisinde yaşama ihtiyacı beraberinde sorunlar getirince, Sosyal Bilimlere sorun çözme misyonu yüklenmiştir. Sosyal bilimin toplum hayatındaki rolü ve katkısı fark edildiğinde de bundan istifade etme yolu olarak Sosyal Bilgiler ortaya çıkarılmıştır. Zira Sosyal Bilgiler 19. yüzyıl sonlarında ABD’de yaşanan sosyal, kültürel ve ekonomik sorunlara ilişkin sosyal bilimlerce önerilen çözümleri vatandaşlara aktarma vasıtası olarak ortaya çıkmıştır (Bilgili, 2013: 2). Bu doğrultuda farklı disiplinlerin birleştirilmesiyle ortaya çıkarılmış bir öğretim programı olan Sosyal Bilgiler kavramı hakkında da farklı tanımlar yapılmaktadır.

Sosyal Bilgiler, “bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün

ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersiştir.” (MEB, 2005). Diğer bir tanımda ise Sosyal Bilgiler “beşeri, matematik ve doğal bilimlerden uygun içeriğin yanı sıra farklı disiplinlerden yararlanarak düzenli, sistematik çalışma” olarak tanımlanmıştır (NCSS, 1992). Tanımlardan da anlaşılacağı üzere Sosyal Bilgilerin fonksiyonu, farklı disiplinlerden yararlanarak bireylerin toplumsal var oluşlarını gerçekleştirmelerine yardımcı olmaktır. Bu tanımlar ışığında Sosyal Bilgilerin etkili ve doğru bir şekilde bireye verilebilmesi ise öğretmen ve ders kitapları ile mümkündür.

Ders kitapları öğrenme öğretme sürecinde özellikle planlı eğitim uygulamalarında öğrencilerin neler öğreneceği ve öğretmenlerin neler öğreteceğini önemli ölçüde etkileyen bir kaynaktır. Ders kitabı, bütün öğeleriyle öğretimin hedeflerini gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Öğrencilerin toplumda her yönüyle söz sahibi olabilecek bir takım özelliklerle donatılması onlara sunulacak kaliteli eğitim ve kaliteli ders kitapları sayesinde gerçekleştirilecektir (Oruç, 2009: 269).

Kaliteli eğitimin gerçekleşmesi gerek ders kitaplarının hazırlanışında gerekse de öğretmenlerin sunumunda öğrencilerin gelişim dönemlerinin göz önünde bulundurulmasıyla mümkündür. Bu nedenle de ders kitaplarının öğrencilerin fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimleri dikkate alınarak hazırlanması gerekmektedir.

Ders kitapları ile ilgili vurgulanması gereken en önemli nokta bu kitapların öğrenciler için yazılmış olduğudur. Bunun anlamı, planlanmasından yazılmasına tüm süreçlerde kullanıcısının yaş kuşağı ve bu yaş kuşağının pedagojik beklentilerinin daima göz önünde bulundurulmasının kaçınılmaz olduğudur. Alana ilişkin bilginin öğrencinin yaş kuşağına uygun beceriler üretecek bir yapıda sunulması, anlatım ve açıklamaların öğrencinin anlama düzeyine indirgenmesi, görsel araçların anlam üretecek bir şekilde ders kitabına yerleştirilmesi önem taşımaktadır (Kabapınar, 2009: 368). Etkili bir eğitim ve öğretim de öğrencilerin gelişimsel düzeylerinin dikkate alınmasında ders kitaplarının yanı sıra öğretmenlere de önemli görevler düşmektedir.

Öğretmenlerin, etkili öğrenmeyi sağlayabilmeleri için değişik yaş ve gelişim dönemindeki öğrencilerin özelliklerini bilmeleri ve öğretme öğrenme ortamlarını bu özelliklere uygun olarak düzenlemeleri gerekmektedir. Öğretmenler, çocuğun gelişimini etkileyen etkenleri bilerek çocukları öğretme öğrenme ortamında destekleyici önlemleri almalıdır. Öğretmenlerin bu önlemleri alabilmeleri için çocukların fiziksel, psikososyal, bilişsel ve duygusal gelişim özelliklerini bilmeleri gerekmektedir (Senemoğlu, 2011: 2).

Türkiye’de 2004-2006 yıllarında Talim ve Terbiye Kurulu tarafından Sosyal Bilgiler dersi program değişikliği yapılmıştır (Oruç, 2009: 268). Bu değişikliğin en önemli boyutu var olan öğrenme anlayışını sorgulamaya ve yeni bir öğrenme anlayışının temellerini atmaya yönelik olmasıdır. Sosyal Bilgiler dersi programın da tümüyle davranışçı yaklaşımlardan öte bilginin taşıdığı değeri ve bireyin var olan deneyimlerini dikkate alarak yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözmesini destekleyici ve geliştirici bir yaklaşım doğrultusunda yapılandırmayı önemseyen bir gelişim göstermektedir. Bu yaklaşımla öğrenci etkinlik merkezli, Sosyal Bilgiler açısından bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmıştır (Kabapınar, 2009: 370).

Yapılandırmacı yaklaşımla birlikte, Sosyal Bilgiler ders kitaplarının öğrencilerin gelişimsel düzeyleri dikkate alınarak hazırlandığı görülmüştür. Bu nedenle hazırlanan ders kitaplarının öğrencilerin gelişim dönemlerine uygunluğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

1.1. Fiziksel Gelişim

Gelişim, doğum öncesi dönemden başlayarak yaşamın sonuna kadar devam eden bir süreçtir. Gelişimin bu denli geniş bir zaman yelpazesini kapsamı beraberinde pek çok kuramın,

yöntemin ve görüşün ortaya çıkmasına neden olmuştur. İnsanın gelişimini daha iyi gözlemek ve anlamak için gelişim psikologları insanı belirli yaşlarda ve belirli becerilerin odaklaştığı dönemler içinde incelemektedir. Bu süreç içinde bireyin belli dönemlerde bireylerin kazanmaları gereken beceriler, özellikler ve davranışlar bulunmaktadır (Aydın, 2006: 31).

İnsan gelişimi fiziksel, bilişsel, sosyal, duygusal ve ahlaki gelişim gibi alanlara ayrılarak incelenmektedir. Her bir gelişim alanı diğer gelişim alanlarını etkilemektedir. Bu gelişim alanlarından fiziksel gelişim ise en önemlilerinden birisidir.

İlkokul dönemi yıllarında, fiziksel gelişme ilk yıllara göre yavaş bir ilerleme gösterir. Dokuz yaşına kadar erkekler kızlardan biraz daha uzun ve ağırdır. Ancak on yaşından yaklaşık on beş yaşına kadar kızların boy ve ağırlıkları yaşıtı erkeklerin boy ve ağırlıklarını geçmektedir. Kemik ve iskelet sistemindeki gelişme, kas sisteminden daha ilerde olduğundan zaman zaman büyüme ağırları meydana gelebilmektedir (Senemoğlu, 2011: 34).

Her iki cins içinde okulda başlayan motor faaliyetler evde ve sokakta da devam eder. Çocuklar bedenlerin gücünü denemek ve yeni beceriler edinmekten büyük zevk alır. İlkokul döneminde ince motor becerileri kazanılmazken ilerleyen dönemde çocuklar, ince motor kaslarının kontrolünde ustalaşır ve kaslarını kullanmak için çaba gösterirler (Erkan, 2008: 56). 10-11 yaşlarına doğru ince motor kaslarının kontrolü büyük ölçüde başarılıdır. Buna bağlı olarak çocuklar ayrıntılarla uğraşmayı gerektiren işlerden hoşlanmaya başlarlar. El sanatlarına, müzik aletleri çalmaya ilgi artar (Erden ve Akman, 2003: 50).

Ergenlik döneminin tüm aşamaları bütün bireylerde aynı sırayı izlemekle birlikte zamanlaması bireyden bireye farklılık gösterebilir. Ortalama olarak kızlar erkeklerden önce buluşa girerler. Kızlar 11 yaş civarında buluşa girerken, erkekler 13 yaş civarında buluşa girerler. Bu dönemde hızlı fiziksel ve fizyolojik değişimler vücut yapısında büyük değişimlere neden olur. Önce eller ve ayaklar büyür, sonra kollar ve bacaklar, daha sonra da beden gelişir. Beden gelişimi sırasında kızlarda yağ dokusu, erkeklerde kas dokusu fazlalaşır. Ayrıca erkeklerin akciğer ve kalbinin kızlara göre daha büyük olduğu gözlenir. Bu nedenle kuvvet ve hız bakımından erkekler daha iyi etkinlik gösterirler (Senemoğlu, 2011: 35).

Ergenler, beden yapısında ve vücut metabolizmasında hızlı kimyasal değişim nedeniyle denge ve konsantrasyon gerektiren bazı devimsel becerileri gösterememektedir. İnce kas yapısı kızlara oranla daha geç gelişen erkekler, bu açıdan daha güç durumdadır. Ergenin kısa bir zaman diliminde geçirdiği yoğun fiziksel gelişme, bazı uyum sorunlarını da beraberinde getirebilmektedir. Dolayısıyla yetişkinlerin bu dönemde gençlere hoşgörü ile yaklaşmaları ve geçirecekleri bedensel değişim konusunda onları önceden bilgilendirmeleri gerekmektedir (Aydın, 2000: 24-25).

1.2. Bilişsel Gelişim

Bilişsel Gelişim sürecini deneysel yöntemlerinin ışığında araştıran ve bu konuda ayrıntılı kuram geliştirme çabasına katılan bilim adamlarının başında J. Piaget gelmektedir. Ona göre bilişsel gelişim, denge ve uyumun periyodik düzeylere ulaşmasıyla gerçekleşmektedir. Piaget'e göre, tüm gelişimsel süreçler sürekli ve sürekli. Her dönem belirli bir ayrımla bir önceki dönemin özelliklerini taşımaktadır. Bireyler kendi gelişim özelliklerine uygun olarak gelişim düzeyleri kazanmaktadır (Topses, 2003: 87-88).

Piaget'in bilişsel gelişim dönemleri dikkate alındığında; anaokulu yıllarının (3-6 yaş) işlem öncesi döneme, ilköğretim ilk beş yılının (7-11 yaş) somut işlemler dönemine, 6. ve 8. sınıflar ile lise yıllarının (12-17 yaş) ise soyut işlemler dönemine denk geldiği görülmektedir (Erden ve Akman, 2003: 69). Bu da gösteriyor ki 11-14 yaş arası, somut işlemlerden soyut işlemlere geçiş dönemidir.

Soyut işlemler dönemi ortalama olarak 12 yaş ve üstü olarak kabul edilir. Piaget'e göre bu dönem, 12 yaşında başlar ve bütün ergenlik boyunca devam eder. Bireyin bilişsel gelişimi daha yetkin hale gelir. Bu dönemin en önemli özelliği, birey soyut düşünebilme özelliği kazanır. Bu dönem de, soyut düşünceler analiz edilip, soyut kavramlar anlaşılır hale getirilir. Birey analiz ettiklerini sentezleyebilir. Sorunları mantık dizgesi içinde çözebilir. Düşüncenin bilimsellik boyutlarında artış olur. Soyut işlemler döneminde birey, evreni kendi algıları neticesinde anlamlandırmaya çalışır. Bireyler, bu dönemde toplumsal olaylarla idealize gerçeklerin araştırılmasına kafa yorabilirler (Yapıcı ve Yapıcı, 2005: 155-156).

Ergenliğin başlamasıyla vücutta değişimler meydana geldiği gibi, beyinde ve beynin fonksiyonlarında da birçok değişme gözlenmektedir. Piaget'in bilişsel gelişim kuramına göre ergen, tümünden gelim ve tüme varım akıl yürütme yollarının her ikisini de birlikte kullanabilir. Somut işlemler dönemindeki çocuklarla soyut işlemler dönemindeki ergenler arasındaki temel fark, ergenlerin bir olayın çok değişik yanlarını görebilmeleri ve bilgiyi soyut olarak üretebilmeleridir (Senemoğlu, 2011: 56-57).

Ergenlerin soyut düşünme becerilerinin geliştirilmesi ergenin kendi başına üstesinden geleceği bir etkinlik olarak görülmemelidir. Aile ve okul kurumunun bireye sorumluluk yükleyerek, projeler sunarak, onun analiz etme, karşılaştırma ve senteze ulaşmasına yardım edecek etkinlikleri organize etmeleri gerekir. Bu açıdan ilköğretimin ikinci kademesi stratejik bir öneme sahiptir. İlköğretim ikinci kademesinde derslerin ve ders içeriklerinin bireylerin soyutlama becerilerini geliştirecek bir anlayışla kurgulanmalıdır (Yapıcı ve Yapıcı, 2005: 158). Ayrıca bu dönemde birey de, hayal gücü ve simgesel kavramsal düşünme gelişmektedir (Topses, 2003: 98). Bu nedenle Sosyal Bilgiler ders kitapları hazırlanırken resim ve fotoğraf, karikatür, grafik gibi görsel materyallerin öğrenci seviyesine uygun olmasına dikkat edilmelidir.

1.3. Sosyal Gelişim

Sosyal gelişim, bireylerin diğer bireylerle etkileşim kurmaları ve onlarla birlikte yaşama ve hareket etme yeteneğinin artmasıdır. Öğrencilerin sosyal becerileri geliştikçe grup içinde işbirliği içinde çalışabilme becerileri artacaktır. Okul ortamında kendilerini sosyal ortamın bir parçası olarak hissetmeleri, aidiyet duygusunu yükselterek öğrencilerin sosyalleşmesini kolaylaştıracaktır. Sosyal gelişim süreci içinde çocuk, ödül ve ceza aracılığı ile davranışların şekillendiğini fark etmektedir. Burada önemli olan nokta hem ödül hem de cezanın bireyin davranışlarını şekillendirmedeki etkisidir. Ceza davranışı bastırmada etkili görülürken, yeni davranış kazandırmada kullanılamamaktadır (Ergene, 2008: 108).

Bu dönemin özellikleri; İyilik ve kötülük kavramları, en önemli duygusal ihtiyaçları sevilme, beğenilme, değer verilme olması, ilgi merkezi olma isteğinin ve başarılı olma ihtiyacının kuvvetli olması, gerçek başarılar elde edemezlerse hayali başarılarla övündüklerinin görülmesi, çoğu zaman kişiliğini gösterme, bağımsız olabilme çabasıyla inatçılık, dik başlılık, itaatsizlik olabilmesi, çocuğun öğretmenine büyük ilgi ve hayranlık duyması, kendini beğendirmek için elinden geleni yapması, genellikle öğretmenin ilgisini çekmek için arkadaşlarını sık sık şikayet etmesidir. Bu dönemde akran grubundan onay alma büyük önem taşımaktadır. Akran grubuyla benzer şekilde davranışlar göstermektedir. Akran grubu tarafından kabul edilme hem beden imgesinin onaylanması açısından, hem de karşı cinsiyetin ilgisi çekmek açısından önemlidir. Ailece yapılan faaliyetlere daha az katılmaktadır. Ebeveyn çocuk ilişkisi azalmakta, bağımsızlık ve kontrol duygusu konusunda büyük çatışmalar yaşanmaktadır. Bireysel özgürlüğünü ve haklarını kazanmaya çalışmaktadır (Fidancı, Fidancı ve Sarı, www.jcam.tr: 106). Toplumsal var oluşun ön planda olduğu bu dönemin etkili bir şekilde ilerlemesinde Sosyal Bilgiler dersinin de önemli bir işlevi vardır.

1.4. Duygusal Gelişim

Duygusal Gelişime gelince 11-14 yaş arası, okul çağında duygusal gelişimden (8-12 yaş) ilk ergenlik dönemindeki duygusal gelişime (12-16 yaş) geçiş dönemidir.

Bu dönemde ergen, soyut düşünceye doğru ilerler. Duygusal yönden benlik duygusu ile desteklenmekle birlikte genç, bu yaşlarda soyut düşüncelere ve içselleşen duygulara daha çok bağlanır. Uygun bir biçimde etkileşimde bulunabilmek için duygularını denetim altına almada artık yeteneklidir. Bu süreçte birey, gerçek duygularını paylaşmakta çekinme eğilimi içindedir (Güngör, 2004: 120).

Ergenlerdeki duygusal gelişim ve değişim konusunda dikkati çeken ilk noktanın, duyguların yoğunluğundaki artış ve istikrarsızlık olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda söz konusu duygusal dalgalanmalar; karşı cinse âşık olma, mahcubiyet ve çekingenlik, aşırı hayâl kurma, tedirginlik ve huzursuzluk, yalnız kalma isteği, çalışmaya karşı isteksizlik ve çabuk heyecanlanma gibi durumlardır. Bu anlamda ergenlik çağındaki gençlerle ilgili yapılan alan araştırmalarında, ergenlerin duygusal problemlerinin; bulundukları yaş gruplarına, okula devam edip etmemelerine, ailenin geliştirdiği tutumlarına, ergenlerin sahip oldukları bireysel zekâlarına ve çevreleri tarafından kabul edilme derecelerine göre değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir (Koç, sbe.erciyes.edu.tr: 235). Bu bakımdan Sosyal Bilgiler dersinde okutulan metinlerin hazırlanışında öğrencilerin duygusal gelişimi dikkate alınmalıdır. Çünkü ders kitaplarında bulunan okuma parçalarının içeriği öğrencilerin kırılmalarına ve olumsuz etkilenmelerine sebep olabilir

6. sınıf çocukların en çok korktukları nesne ve olayların % 75'i öldürülme, yol kesilme, yangın, ölüm, kaza, ameliyat, silah ve boğulmadır. Geride kalan % 25'i ise başarısızlık, görünüş, aile durumu ve karanlıktır. 10. sınıfa gelindiği zaman bunların ancak % 30'undan korkuluyor. Bunun yerine yeni korkular geçiyor. Arkadaş topluluğunun üyeliğini yitirme bunlardan biridir. Ana babadan ayrı olmak endişesi çocukluktan yetişkinliğe doğru gittikçe azalmaktadır. 12-14 yaşlarında % 62 olan bu oran, 18-20 yaşlarında % 30'a kadar düşmektedir (Binbaşioğlu, 1995: 154). Ortaokul yıllarının sonlarına doğru kızlar, erkeklerden daha çok duygusal rahatsızlık geçirebilmektedirler. Ergenlikteki duygusal rahatsızlıkların en yaygın türü ise depresyondur (Bacanlı, 2007: 113).

Amaç ve Önem

Araştırmanın amacı, Sosyal Bilgiler dersinde okutulan ders kitaplarının öğrencilerin gelişim düzeyine uygun olup olmadığının incelenmesidir. Bu araştırma, eğitimin önemli materyallerinden biri olan ders kitaplarının öğrencilerin gelişimsel özelliklerine göre incelenmesi açısından önemlidir. Ayrıca araştırmada ortaya çıkan bulguların daha sonraki çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırma modeli, araştırma probleminin en güvenilir bilimsel yolla nasıl çözüleceğini gösteren mantık düzeni yani yoludur (İslamoğlu, 2011: 82). 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğrencilerin gelişim düzeyine uygunluğunun incelenmesiyle ilgili bu araştırma genel tarama modelinde desenlenmiştir. Genel tarama modelleri *çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir* (Karasar, 2012: 79). Bu tarama modeli çerçevesinde incelenecek olan sosyal bilgiler 6.ve 7. sınıf ders kitabı ve ortaöğretimde okutulan sosyal bilgiler derslerine ilişkin müfredat ile ilgili bilgiler nitel veri toplama araçlarından biri olan doküman incelemesinden yararlanılarak betimlenmiştir. Doküman inceleme, araştırmanın konusu ile ilgili bilgi içeren materyallerin analizidir. Bu materyaller yazılı materyaller (kitap, dergi, gazete, magazin, arşiv, mektup, günlük, resmi yayın ve istatistikler vb.) olabileceği

gibi konu ile ilgili film, video veya fotoğraflar şeklinde de olabilmektedir. Dokümanlar nitel olarak yürütülen araştırmalarda başvuru olan önemli veri kaynaklarıdır (Cansız Aktaş, 2015: 363). Ders kitaplarının incelenmesinde genel değerlendirmeler yapılmıştır. Gelişimsel dönemlerle ilgili örneklerden sadece bazılarına yer verilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

Her toplum kendisini oluşturan bireyleri amaçladığı hedefler doğrultusunda yetiştirmek ister. Milli eğitim sisteminin hedeflerine bakıldığında ilköğretimde bu hedeflerin gerçekleşmesinde en büyük görevin sosyal bilgiler dersinde olduğu görülmektedir. İlköğretim 4.,5.,6.,7. Sınıflarında okutulan sosyal bilgiler dersi öğrencilerin çevreyi tanımalarına, yurt sevgisi kazanmalarına demokratik bir Türk genci olarak tüm hak ve ödevlerini bilerek yerine getirmelerine ve onların demokratik toplum hayatına uyum sağlamalarına yardımcı olan en önemli derslerden birisidir (Çiftçi, 2006).

Ayrıca kitap çeşitliliğinin en önemli türü olarak ifade edebileceğimiz “ders kitapları” da sosyal bilgiler öğretiminde önemli bir yere sahiptir. Çünkü eğitim programlarını genel olarak dört temel boyut oluşturmaktadır; amaç/kazanım, içerik, eğitim-öğretim durumu ve değerlendirmedir. Bu özelliklerden hedeflere ulaşmak için gerekli olan içeriğin seçilmesi ve düzenlenmesi ders kitaplarıyla ilgilidir. Çünkü ders kitaplarının kazandırılacak hedeflere göre düzenlenmesi dolayısıyla öğrenmeyi kolaylaştırması beklenir. Bu sebeple ders kitaplarının gerek öğretmen ve gerekse öğrenci ihtiyaçlarına göre tanzim edilmesi gerekmektedir (Ulusoy, 2008: 192).

Sosyal bilgiler ders kitabının hedeflediği kitle yetişkinler değil çocuklar olması sebebiyle, ders kitabının tasarlanmasının, yazılmasına, basılmasına ve sınıf içinde kullanımına kadar tüm süreçlerde kullanıcının gelişimsel dönemine ve bu dönemin pedagojik beklentilerinin daima göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Piaget’in bilişsel gelişim dönemlerine ilişkin olarak verdiği yaş dönemleri dikkat alındığında anaokulu yılları (3-6 yaş) işlem öncesi döneme, ilköğretim birinci kademe yıllarının (7-11 yaş) somut işlemler dönemine, ilköğretim ikinci kademe ve lise yıllarının (12-17 yaş) ise soyut işlemler dönemine denk geldiği görülmektedir.

Piaget’in bilişsel gelişim dönemleri tablosu incelendiğinde ilköğretim 6.,7.,8.. sınıflarda öğrencileri soyut düşünmeye geçmekte, hem de gerçeğe ilişkin seçenekler, tercihler üretebilmektedir (Ünal, 2008. 42). Ancak belli bir öğretim kademesine ulaşan öğrencilerin hepsi aynı bilişsel gelişim düzeyinde bulunmamaktadır. Sınıf içi öğrenme ortamları, her sınıfın büyüme ve gelişim özelliklerine uygun bilgi, beceri ve tutumları kazandırmaya yönelik olmalıdır (Şahin, 2001: 45).

Sosyal bilgiler ders kitapları da kazanımın gerektirdiği, bilgi ve beceriye odaklı metinler sunulmuştur. Metinlerde güncel konular ve süreli yayınlardan faydalanılmıştır. Metinlerde veya sonunda özlü sözler, deyimler ve kısa bilgi notlarıyla metinlerdeki bilgiler pekiştirilmeye çalışılarak kalıcı öğrenme sağlanmaya çalışılmıştır (Ekinci ve Öter:15). 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında *orta çağda Avrupalıların Müslümanların elinde bulunan ve hristiyanlarca kutsal sayılan Kudüs ve dolaylarını geri almak için Papa II. Urbanus öncülüğünde düzenlediklere seferlere haclı seferleri denir.* (Karabıyık, 2014: 49). *Ya da “Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.” atasözünün bu söylediklerimizle ilişkisi var mıdır?* (Komisyon, 2015: 15) gibi ifadeleri kalıcı öğrenmeye örnek olarak şekilde verebiliriz.

Öğrencilerin her kazanıma ilişkin bilgi çerçevesinin etkili kazanılmasına yönelik öğrencilerin araştırma, inceleme, tartışma ve projelendirme ile grup çalışması yapmalarına olanak sağlanmıştır (Ekinci ve Öter: 4). Her ünite bitiminde konuyla ilgili değerlendirme yapılmış

öğrencilerin gelişimsel düzeylerine göre çoktan seçmeli, eşleştirme, boşluk doldurma, doğru- yanlış ve düşün-yaz adlı etkinliklere yer verilmiştir.

Çocukların gelişim özellikleri incelendiğinde ilköğretim sosyal bilgiler ders kitabı öğretmenlerin sınıf içi uygulamalarına göre, öğrencilerin derse etkin katılımlarını sağlayacak şekilde hazırlanmıştır. Çünkü içerik somuttan soyuta, basitten karmaşığa kolayda zora, yakın çevre ve zamandan uzağa doğru düzenlenmiş olduğundan dolayı ders kitabı öğrencinin ders esnasında kavradığı bilgileri kendi yaşadığı deneyimlerle birleştirerek kalıcı öğrenmeyi sağlamaya çalışmaktadır.

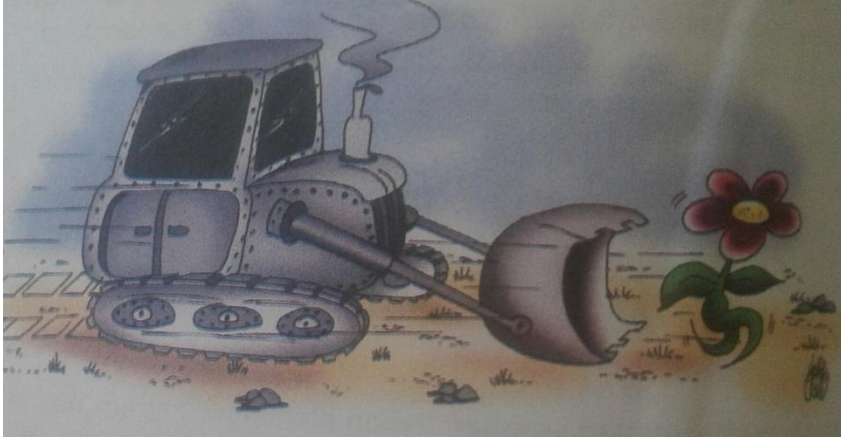
İlköğretim sosyal bilgiler ders kitabı bilişsel açıdan incelenecek olursa 6.,7., ve 8. Sınıflarda hem soyut düşünmeye geçmekte, hem de gerçeğe ilişkin seçenekler, tercihler üretebilmektedir. Bu sınıflardaki öğrencilere konuların sunumu, inceleme, genellemelere varma, harita, grafik, tablo yorumlama, grafik çizme, tablo oluşturma ve soyut bir kavramı somut olaylar kullanarak açıklayabilme türünde etkinliklerle desteklenmelidir (Ünal, 2008: 42).

6. ve 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında bazı eksiklikler göze çarpmaktadır. Örneğin 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında 43 kazanım varken, 7. Sınıf sosyal bilgilerde ders kitabında 39 kazanım bulunmaktadır (MEB, 6-7.mp, 2005). İncelenen ders kitaplarında bazı ünitelerdeki kazanımların çok olduğu bazı kazanımların az olduğu dikkat çekmektedir. Bu durumda öğrencilerin öğrenmede bireysel farklılıkların olduğu göz ardı edilmektedir. Öğrenmenin her öğrenci de aynı düzeyde olması beklenemez. Bireylerin gelişiminde bireysel farklılıklar vardır. Burada da önemli nokta ulaşılabilecek hedeflerin çokluğu bireysel farklılıkları artıracaktır (Selçuk, 2001: 22-24). Bu açıdan bakıldığında ders kitabında öğrenciye kazandırılması düşünülen kazanımların sınırlı tutulması ve bu kazanımlara ulaşmada farklı öğretim yöntem ve tekniklerin kullanılması öğrencinin daha kolay anlamasına yardımcı olacaktır. Örneğin 6. Sınıf sosyal bilgiler öğretim programı “sosyal bilgiler öğreniyorum “ ünitesi konularıyla kazanımlar arasında paralellik söz konusudur. Nitekim; yeni okulum *konusunda yakın çevresindeki bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutlu olduğunu fark eder. Atatürk’ün eserleri: Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu konusunda Atatürk’ün ülkemizde sosyal bilimlerin geliştirilmesi için yaptığı uygulamalara örnek verir* kazanımları işlenmiştir.

Sosyal bilgiler ders kitabının yazımında kesin doğruya yönlendiren ifadeler yer verildiği ve etkinlikler bölümleri dışında kalan kısımlarda genel de bilgi düzeyinde bir anlatımın olduğu görülmektedir. 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan *Orta Asya’da bilinen ilk Türk devleti Hunlar tarafından kuruldu. Teoman Asya Hun devletinin bilinen ilk hükümdarıdır (M.Ö 220-209). Teoman’dan sonra tahta geçen oğlu Mete döneminde devletin sınırları hızla genişledi. Mete, hunların doğusunda yer alan Çin’e karşı akınlar düzenlemeye başladı. Amacı devleti açısından tehlikeli gördüğü Çin’i baskı altına almaktır. Çin’e karşı düzenlenen akınlarda Hun ordusunun önündeki en büyük engel Çin Seddi’dir* (Komisyon, 2013: 64) gibi ifadeler bu türden ifadelerdir.

Öğrencilerin gelişimsel özellikleri dikkate alındığında somut düşünmeyi terk ederek soyut düşünceye geçen öğrenciler yapısalcı yaklaşıma göre analiz ve yorum yapmaya başlamışlardır. Ders kitabına baktığımız da bu tip ifadeler genellikle etkinlikler kısmında yer almaktadır. Her ünite de bilgi düzeyinde verilen ifadeleri pekiştirmek için kullanılmıştır.

Tablo 1: 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının bir görsel

Ders kitabının amacı bilgi aktarmak değildir aynı zamanda öğrencinin dikkatini çekerek derse motive etmelidir. Ders kitabında görsel malzemelerin bolca kullanılması sözel zeka dışında *görsel/uzamsal zeka*, kişisel sorular ve etkinliklerin olması *içsel zeka* araştırma ödevlerinin verilmesi ve el kaslarını kullanmasını teşvik etmesi açısından *kinestetik zeka* tiplerine sahip öğrencilere hitap edildiği izlenimini vermektedir (Küçükahmet, 2011).

Sosyal bilgiler ders kitabı, geçmiş yıllarda hazırlanan kitaplara kıyasla oldukça zengin görüntüye sahiptir. Kitap görsel açıdan ilgi çekici ve kazanıma odaklı olarak hazırlanmıştır. Kitaplarda resim, harita, grafik ve tablo sayıları yeterli düzeydedir. Renkler öğrencinin ilgisini çekecek biçimde kullanılmıştır. Genellikle görsel malzemelerin açıklamaların hemen yanında yapılması görselle ilgili doğru bilgiye ulaşılması açısından önemlidir.

Tablo 2: 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabından bir görsel ve açıklamasını gösteren resim.

Kaynak: Komisyon, 2013:77

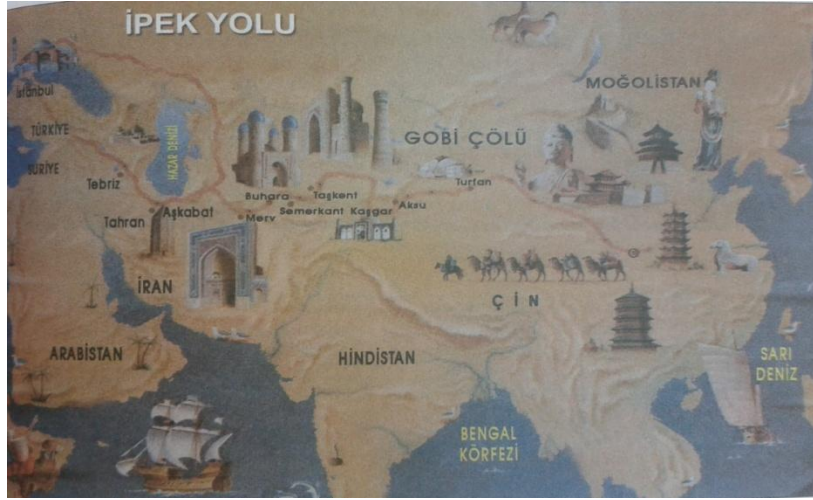
Eğitimi destekleyerek derslerin kazanımlarına katkı sağlamak amacıyla ders kitaplarına eklenen haritaların öğrencilerin eğitim ve algımla seviyelerine uygun olarak hazırlanması gerekmektedir (Bugdaycı, Bildirici, Tarman, 2015:143). Sosyal bilgiler 6. ve 7. Sınıf dersine ait öğretim programının beceriler bölümünde haritaların sosyal bilgiler dersindeki önemi ve haritaların nasıl kullanılması gerektiği gibi konular ele alınmıştır. Bu açıdan 6. ve 7. Sınıf sosyal bilgiler

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/3 Winter 2016

kitabında kullanılan haritaların küçültülerek basımı yapıldığı için bazı haritaların okunaklığı zayıftır ve baskı kalitesi birbirinden farklı olduğunu görmekteyiz. 6. sınıf ipek yolunda türler adlı ünite yer alan haritada tarihi ipek yolu gösterilmiştir. Ancak baskı kalitesinin iyi olmaması nedeniyle görüntü kalitesi iyi çıkmamıştır.

Tablo 3: 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabından harita örneği.

Kaynak: Karabıyık, 2014:65

Kültürel değerlerin nesilden nesile aktarılmasında kitaplar önemli yer tutmaktadır. Ders kitabı daha önce de belirttiğimiz gibi sade bilgi aktarmamalı aynı zamanda çocuğu içinde yaşadığı toplumun farkına varmasına yardımcı olmalıdır. Bundan hareketle 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında, Kültürümüzün Yaşayan Değerleri: Kutlamalar adlı başlıkta MÖ.II.yy'a ait Çince bir kaynağa göre "her yılbaşı günü (NEVRUZ) Hun liderleri Tanrı Kut sarayında yeni yılı kutlarlar" (Komisyon, 2013: 90) ifadesi yer alıp bir görsele yer verilmiştir. Bu şekilde geçmişle günümüz arasında bir köprü oluşturulmaya çalışılmıştır.

Tablo 4: Kültürümüzün yaşayan değerlerini gösteren resim..

Kaynak: Komisyon, 2013: 90

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/3 Winter 2016

6. Sınıf Sosyal bilgiler ders kitabında İpek Yolunda Türkler adlı ünite “Koza Han, 1492 yılında Osmanlılar tarafından yaptırılmıştır. Hem kervansaray hem de ipek ticaretinin yapıldığı bir handır. Bu han günümüzde de ticari amaçlı kullanılmaktadır.” ifadesi yer almaktadır (Karabıyık, 2014:64) ve Koza Han’a ait bir görsel kullanılmaktadır. Kullanılan bu görsel Koza Han’ın günümüz çarşına ait fotoğrafıdır. Kullanılan bu görselle Han’ın yıllar öncede aktif olarak kullanıldığı ve günümüzde de bu işlevini devam ettirdiğine dair bir örnektir.

Tablo 5: Koza Han, 1492’de Osmanlılar zamanında yapılan günümüzde ticari amaçlı kullanıldığını gösteren resim.

Kaynak: Karabıyık, 2014:64

Sosyal bilgiler ders kitabı dil gelişimi açısından incelendiğinde bazı eksikliklerin olduğu gözlenmektedir. Türkçe kullanımına bakıldığında satır sonundaki kelimelerin bölündüğü, paragraflar arasında boşluk bırakılmadığı dikkat çekmektedir. Ancak imla kurallarına uyduğu ve metinlerin günümüz Türkçesiyle aktarılmış olması anlamayı kolaylaştırıyor. Bazı cümlelerde kelime sayısı 32’ye çıkmıştır. Bu da cümlenin anlaşılmasına engel olmaktadır. Ayrıca dil ve anlatım öğrencinin gelişim basamakları ve kavrama düzeyine uygun olup kısmen ayrıntıdan uzak ve sadedir. Yabancı kelimeler ve özel isimler orijinal şekilde yazılmış ve bunların okunuşları parantez içinde verilmiştir. Örneğin, *Oğuz Kağan büyük bir toy (kurultay) tertip etti* (Komisyon, 2013: 65).

İncelenen ders kitabında ünite başında yer alan giriş kısmında hazırlık çalışmaları yönergesi ve kavram şeması oluşması kitabın anlamlı olmasını sağlamaktadır. Ayrıca ders kitabının sonunda yer alan sözlük kısmında bilim, kurum ve sorumluluk sözcüklerinin yer almadığı görülmektedir (Gülersoy, 2013: 12). Ayrıca ünitenin sonunda özet kısmının bulunmaması ve kazanımların ünite başlarında öğrenciye verilmemesi büyük bir eksikliklerdir.

Sosyal bilgiler ders kitabının bilişsel yönden değerlendirilmesinde en önemli göstergelerden biri ders kitaplarında yer alan ölçme ve değerlendirme sorularıdır. Ölçme ve değerlendirmenin eğitim ve öğretim sürecinin sürekli izlenmesine her aşamada ortaya çıkan sorunların tespit edilmesine ve düzenlemesine imkân sağladığı bilinmektedir ve programda değerlendirmenin öğrenme ürünü ile öğrencilerin öğrenme süreçlerini izlemeye yaradığında açıklanmıştır (Osmanoğlu ve Yılmaz, 2015: 725). Bu sebeple ders kitaplarında yer alan soruların genel olarak bilgi ve kavrama düzeyinde sorular olduğu görülmektedir. Ayrıca incelenen ders

kitabının konu giriş ve sonlarındaki sorular, etkinlikler ve ünite sonundaki sorulara baktığımız da ölçme ve değerlendirenin ciddi olarak ele alındığını görmekteyiz.

Ünite giriş ve konu başlarındaki hazırlık çalışmalarının motive edici olduğu söylenebilir. Ayrıca *ünitemizi değerlendirelim* bölümünde doğru-yanlış, eşleştirme, çoktan seçmeli ve açık uçlu soruların yer alması öğrenci gelişimi açısından oldukça önemlidir. Sorularda *bu durum da siz olsaydınız ne yapardınız?* Şeklinde sorulan sorularda duysal kazanımların içselleştirilmesini sağlayacak açık uçlu sorular sorularak öğrencinin olası duruma karşı ne yapması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Sonuç

Ders kitapları bireyde istendik davranışlar oluşturma sürecinde etkili bir rol oynamaktadır. Çünkü toplumun geleceğini oluşturan öğrencilerin sağlıklı bir biçimde toplumsallaşması ve donanımlı bireyler olarak yetişmesi için ders kitaplarının gelişimsel özellikler dikkate alınarak hazırlanması gerekmektedir. Her yaşın gerçekleştirmek zorunda olduğu gelişim görevleri dikkate alınarak ders kitaplarının hazırlanması gerekmektedir. Ders kitabı hazırlayanların gelişim dönemlerini göz önüne alarak titiz davranması gerekmektedir.

6. ve 7. sınıfta okutulan sosyal bilgiler ders kitapları incelendiği zaman genel anlamda öğrencilerin gelişimsel sürecine uygun olarak hazırlanmış olduğunu görmekteyiz. Aslan, Okumuş ve Koçoğlu'nun (2015) göre de ortaöğretimde okutulan ders kitaplarının öğrencilerin gelişimsel düzeylerine uygun hazırlandığı belirtilmiştir. Görsel olarak öğrencilerin gelişimsel düzeylerinin dikkate alındığı ve kitabın görsel olarak zengin hazırlandığı dikkat çekmektedir. Ünite sonunda hazırlanan soruların öğrencinin gelişimine uygun olduğu görülmektedir. Ancak Aslan, Okumuş ve Koçoğlu'nun (2015) göre ortaöğretim ders kitaplarında öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirecek metinlerin olması ve ona uygun olarak ölçme sorularının hazırlanması gerektiği vurgulanmıştır.

Ancak sosyal bilgiler ders kitabında öğrencilerin kitabı nasıl kullanacaklarını, kitap içeriğini v.s. anlatan bir önsözün olmaması, ünite başlarında o üniteye nelerin öğretileceğinin belirtildiği kazanım ifadelerinin yer almaması, ünite sonunda bir özet kısmının bulunmaması, kitap sonunda indeks ve tarih coğrafya haritalarından oluşan atlasın olmaması ve metin kısımlarında konu anlatımının yetersizliği kitabın eksiklikleri olarak dikkat çekmektedir. (Gülersoy, 2013:23). Ayrıca ders kitaplarında kullanılan haritaların görsel açıdan öğrencilerin ilgilerini çekmektedir. Fakat haritalar incelendiği zaman öğrencinin algılama seviyesine uygun olup olmadığına ve nitelikli olup olmadığına dikkat etmek gerekmektedir. Bugdaycı, Bildirici ve Tarman (2015)'da 6. ve 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılan haritaların kartografik tasarım yani harita okuma ve anlama açısından eksik ve hataların olduğunu çalışmalarında belirtmişlerdir.

Sonuç olarak, ders kitaplarıyla ilgili yazılan makaleler incelendikten sonra tesbit edilen eksikliklerinin giderilmesi yada yeni ders kitaplarının öğrenciye dağıtılmaya başlandığı andan itibaren akademik düzeyde yapılan bütün çalışmalar incelenip alanlardaki eksiklikler tesbit edilerek yeni ders kitaplarının oluşturulması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aslan, Betül, Okumuş, Osman ve Koçoğlu, Yasemin (2015). Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarının Öğrencilerin Gelişimsel Düzeyine Uygunluğunun İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.8, S.37, 689-699.
- Aydın, Ayhan. (2000). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. İstanbul.

- Aydın, Betül (2006). Gelişimin Doğası, Binnur Yeşilyaprak (ed.). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Bacanlı, Hasan (2007). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Bilgili, A. Sinan (2013). Geçmişten Günümüze Sosyal Bilimler Ve Sosyal Bilgiler. Ali Sinan Bilgili (Ed.). *Sosyal Bilgilerin Temelleri. (1-38)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Binbaşoğlu, Cavit (1995). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara.
- Çiftçi, Sabahattin (2006). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Proje Tabanlı Öğrenmenin Öğrencileri Akademik Risk Alma Düzeylerine, Problem Çözme Becerilerine, Erişilerine, Kalıcılığa Ve Tutumlarına Etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ekinci, Abdurrahman, Öter, Ömer Murat (). *İlköğretim Okulları Ders Kitapları, Öğrenci Çalışma Kitapları Ve Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Branşlara Göre İncelenesi Çalıştayları Raporu*. Eğitim Fakültelerinin Öğretmen Yetiştirme Kapasitelerinin Güçlendirilmesi Projesi.
http://duabpo.dicle.edu.tr/oymem/dosya/DERS_KITAPLAR_INCELEME_RAPORU.pdf. (Erişim Tarihi)10.10.2015
- Erden, Münire ve Akman, Yasemin (2003). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Arkadaş Yayıncılık.
- Ergene, Tuncay (2008). Psikososyal Gelişim, Yaşar Özbay ve Serdar Erkan (ed.). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Erkan, Serdar (2008). Fiziksel Gelişim, Yaşar Özbay ve Serdar Erkan (ed.). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Fidancı, Kürşat, Fidancı, Berna ve Sarı, Erkan. *Yaş Dönemlerine Göre Gelişim Özellikleri*, www.jcam.com.tr, (Erişim Tarihi) 10. 06. 2014.
- Gülersoy, Ali Ekber (2013). İdeal Ders Kitabı Arayışında Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Bazı Özellikler Açısından İncelenmesi. *International Journal of New Trends in Arts Sports & Science Education*. Volume 2, Issue 1, s. 8-26.
- Güngör, Abide (2004). Toplumsal ve Duygusal Gelişim, Ayten Ulusoy (ed.). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara. Anı Yayıncılık.
- İslamoğlu, Ahmet Hamdi (2009). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. İzmit: beta.
- Kabapınar, Yücel (2009). “Yeni öğrenme anlayışının ışığında Sosyal Bilgiler ders kitapları”. Cemil Öztürk (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (367-401). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kaptan, Saim (1989). *Bilimsel araştırma ve gözlem teknikleri*. Ankara: Tekışık A.ş.
- Karabıyık, Erdal Ünal (2014). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitabı 7*. Ankara: Evren Yayıncılık
- Karasar, Niyazi (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel yayıncılık.
- Koç, Mustafa. *Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri*. sbe.erciyes.edu.tr/dergi, (Erişim Tarihi) 10. 06. 2014.
- Komisyon (2015). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitabı 6*. MEB.
- Komisyon (2015). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitabı 7*. MEB.
- Küçükahmet, Leyla. (2011). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu* (Ed. Leyla Küçükahmet). Nobel: Ankara.

- Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2005). *Sosyal bilgiler 6.-7. sınıflar programı*. Ankara: MEB
- NCSS (1992). What is social studies? Expectations of excellence. Curriculum standards for social studies: Used with permission.
- Oruç, Şahin (2009). “Sosyal Bilgiler ders kitapları”. Mustafa Safran (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (267-282). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Osmanoğlu, Ahmet Emin ve Yılmaz, Ali (2015). Karşılaştırmalı Bir Çalışma: Mısır Ve Türkiye 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Programları. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 10/15 Fall 2015, p. 697-730. ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8020>, ANKARA-TURKEY
- Selçuk, Ziya (2001). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel akademi yayıncılık.
- Senemoğlu, Nuray. (2011). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Ankara.
- Şahin, Cemalettin (2001). *Türkiye’de Coğrafya Öğretimi (Sorunlar- Çözüm Önerileri)*. Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Topses, Gürsen (2003). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Ulusoy, Kadir (2008). Sosyal Bilgilerde Ders Kitapları. Tay, Bayram ve Öcal, Adem (Ed.). *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi. ss. 191-217.
- Ünal, Fatma (2008). *İlköğretim 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Yurdumuzun Komşuları Ve Türk Dünyası Ünitesinde Geçen Haritaların Kullanılabilirlik Düzeyi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yapıcı, Şenay ve Yapıcı, Mehmet (2005). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- Metin Göksu, M. & Taşyürek, Z. (2016). “Ortaokul Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Öğrencilerin Gelişimsel Düzeyine Uygunluğunun İncelenmesi / The Examination of Propriety of Students’ Levels’ Development of Secondary School Social Sciences Textbooks”, *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Hayati Akyol Armağanı), Volume 11/3 Winter 2016, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9415>, p. 1753-1768.